

Keskkonnaministeerium
Narva mnt 7a
15172 Tallinn

Teie 31.12.2020 nr 1-4/20/5820

Meie 26.01.2021 nr 4/26

Arvamuse avaldamine jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse kohta

Lugupeetud Tõnis Mölder!

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi: Kaubanduskoda) tänab Keskkonnaministeeriumit võimaluse eest avaldada arvamust jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse (edaspidi: VTK) kohta, mille peamine eesmärk on hoida ära ja vähendada teatavate plasttoodete mõju keskkonnale. Järgnevalt esitame oma kommentaarid ja ettepanekud VTK kohta.

I Eelnõu jõustumise aeg

1. Oleme teadlikud sellest, et Eesti peab ühekordse plasti direktiivi rakendamiseks vajalikud õigusnormid hiljemalt 3. juuliks 2021 Eesti õigusesse üle võtma. Arvestades aga asjaoluga, et Euroopa Komisjon on juba rohkem kui pool aastat hilinend väga oluliste suuniste väljaandmisega, siis peame aktsepteeritavaks, kui Eesti võtab selle direktiivi üle hilinemisega. Võttes arvesse ka Eesti õigusloomeprotsessi ja seda, et hetkel on VTK alles ametlikul kooskõlastusringil, siis ei pea me võimalikuks ilma liigselt kiirustamata, et Riigikogu võtaks vastava eelnõu vastu selle aasta juunis. Leiame, et direktiivi hilinemisega ülevõtmist saab Eesti põhjendada muu hulgas COVID-19 kriisiga. Juhime tähelepanu ka sellele, et hetkel ei ole Eesti õigeaegselt üle võtnud mitut pakendite ja jäätmete valdkonda puuduvat direktiivi ning meile teadaolevalt puudub tähtaja ületamiseks mõjuv põhjus. Seega praeguses olukorras, kus on mõjuvad põhjused ühekordse plasti direktiivi hilinemisega ülevõtmiseks, võiks Eesti selle direktiivi ka hilinemisega üle võtta, mis ei saa tähendada loomulikult põhjendamatu venitamist vaid siiski aega, mis on vajalik korrektse õigusloomeprotsessi läbiviimiseks.

II Tarbimise vähendamise meetmed

2. Kaubanduskojale jääb arusaamatuks, miks on VTK-s tarbimise vähendamise meetmed paigutatud nelja erinevasse meetmepaketti. Meie hinnangul tasub igat meetet eraldi vaadata ning leida Eestile nende hulgast kõige sobivam pakett, mis võib erineda VTK-s väljatoodud pakettidest.

3. Toetame VTK-s sisalduvat meedet, et riik võiks toetada plaste asendavate lahenduste väljatöötamist. Alternatiivide olemasolu on oluline eeldus, et oleks võimalik vähendada ühekorra plasttoodete kasutamist. Samas ilmneb selle meetme mõju ilmselt pika aja jooksul.

4. Kaubanduskoda toetab igati põhimõtet, et ühekorra plasttoodete vähendamiseks tuleb panustada tarbijate teavitamisse/käitumisharjumuste suunamisse. Samas näeme vajadust, et lisaks tarbijatele tuleb tõsta ettevõtjate (ühekorra plasttoodete maaaletoojad, jaemüüjad, pakendajad jne) teadlikkust.

5. Toetame ka põhimõtet, et müüjal on õigus teha hinnasoodustust, kui tarbija ostab kuuma joogi oma topsiga. Samas ei pea me mõistlikuks, et Keskkonnaministerium kirjutaks selle meetme seadusesse. See on praegu ja peaks ka edaspidi olema vabatahtlik meede, mida iga ettevõtja võib soovi korral rakendada. Juba täna on selline meede vabatahtlikkuse korras Eestis ka kasutusel.

6. VTK-s on ühe meetmena välja toodud, et tarbijale tuleks anda õigus kasutada kaupluses enda kaasavõetud pakendit, eeldusel, et see on puhas ja sobib ostetava kauba jaoks. Kuna vastutus toiduohutuse eest lasub müüjal, siis peaks müüja saama otsustada, kas ja millistel juhtudel võib tarbija kasutada oma kaasavõetud pakendit. Seega kui kaupluse juhend seda võimaldab, siis peaks selline võimalus tarbijal ka olema. Samas ei toeta me lahendust anda seadusega selline õigus tarbijale igas olukorras.

7. VTK-s on ka kirjas, et ringlussevõetud ja kergesti ringlusesse võetavatest materjalidest toodete taaskasutustasudele tuleb kehtestada soodustus. Meie hinnangul lisandub sarnane meede peagi seadusesse Riigikogu menetluses oleva jäätmeseaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõuga 190 SE, mille kohaselt peab teenustasu arvutamisel võtma muu hulgas arvesse toote ringlussevõetavust.

8. Kaubanduskoda ei pea hetkel põhjendatuks kehtestada ettevõtjale kohustust näidata lõpptarbijale ühekordselt kasutatavatele plasttootele ja -pakendile hinda. Teada on, et sellise muudatusega kaasneb ettevõtjatele täiendav aja- ja rahakulu, sest tarbijale tuleb näidata senisest rohkem infot. Samas ei ole teada, kui efektiivne see meede on ehk kui suures ulatuses aitab see vähendada teatud plasttoodete tarbimist. See meede teenib eelkõige tarbijate teadlikkuse tõstmise eesmärki ning leiame, et sama eesmärki on võimalik saavutada ka muude teavitusmeetmete abil. Samas on ettevõtjal alati võimalus vabatahtlikkuse korras näidata tarbijale ühekordselt kasutatava plasttoote või -pakendile hinda eraldi toote lõpphinnast.

9. Me ei pea realistlikuks, et juba selle aasta juulist jõustuks nõue, et turule lastav plasttoode peab sisaldama teatud koguse ringlusse võetud plasti. Enne selle meetme jõustumist tuleb teha põhjalik analüüs, kas ja millistel juhtudel saab seda põhimõtet üldse rakendada. Kindlasti tuleb jälgida, et sellise meetme rakendamisel oleks tagatud toiduohutuse nõuete täitmine. VTK-s sisalduva ettepaneku üheks murekohaks on meie hinnangul ka see, et see võib tõsta ringlussevõetava plasti hinda ning see võib omakorda suurendada motivatsiooni lasta turule rohkem plasti, mida on võimalik kohe ringlusesse

võtta. Seetõttu teeme ettepaneku jätta see meede eelnõust välja. Kui see nõue jõuab aga ühel hetkel seadusesse, siis tuleb ettevõttele anda mõistlik üleminekuajag ehk muudatust ei saa väga lühikese etteteatamise ajaga ellu viia. Samas võiks meie hinnangul tähelepanu pöörata hoopis sellele, et pakendi disain oleks selline, mis võimaldab lihtsat taas- või korduskasutust.

10. Tarbimise vähendamise meetmetest oleme kindlasti vastu ühekorra plasttoodete maksu kehtestamisele. Esiteks jääb meile ebaselgeks, millisel kujul see maks täpsemalt rakenduks. Kahjuks ei ole selles osas täiendavaid selgitusi ka VTK-s. Uue maksu kehtestamine suurendaks nii ettevõtjate kui ka riigiasutuste halduskoormust. Ei saa välistada ka olukorda, kus maksu laekumisega kaasnev tulu oleks väiksem kui saadav tulu. Lisaks kahtleme sügavalt, kas ja kui efektiivselt suudaks riik selle maksu kogumise üle järelevalvet teha, teades, et näiteks pakendite valdkonnas ei ole riiklik järelevalve juba aastaid väga efektiivne olnud. Seetõttu võib maksu kehtestamine süvendada ebaausat konkurentsi.

11. Kaubanduskoda on VTK-s välja pakutud tarbimise vähendamise meetmetest kindlasti vastu ka teatud toodete turule laskmise keelu kehtestamisele. Esiteks ei pruugi turul olla alternatiivseid materjale või tooteid, et asendada teatud ühekordseid plasttooted. Lisaks riivab see meede meie hinnangul ebaoproportsionaalselt ettevõtlusvabadust, sest teatud plasttoodete tarbimise vähendamist on võimalik saavutada ka isikuid vähem koormaval viisil.

III Prügi koristamise, edasise veo ja käitlemisega seotud kulude jaotus

12. Ühekordse plasti direktiiv näeb ette, et mitme tootegrupi (toidupakendite, pakkide ja pakkematerjalide, joogipakendite, joogitopside, filtriga tubakatoodete ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatavate filtrite, niisutatud pühkepaberi, õhupallide, õhukeste plastikkandekottide) turule tootajatel on kohustus osaleda sellistest toodetest tekkinud avaliku ruumi prügi kulude katmises. Nõustume VTK-s sisalduva põhimõttega, et tootjate makstav avaliku ruumi koristamise kulude osalise katmise tasu peaks olema seotud vastavate toodete turule toomise mahuga ehk sõltuma selliste toodete turuosast (sarnaselt üldisele laiendatud tootjavastutuse loogikale).

13. Eelnõus tuleb näha ette lahendus, kuidas toimub nende kulude arvutamine. Soovitame ühe võimalusena kaaluda Eesti Taaskasutusorganisatsioon MTÜ poolt esitatud ettepanekut, mille kohaselt võiks luua komisjoni, milles on esindatud kõik asjassepuutuvad osapooled ja kus on erinevate huvigruppide hääled võrdselt esindatud nii, et on võimalik vastu võtta otsuseid kõikide huvigruppide huve arvestades. Selline komisjon võiks töötada välja arvutusmetoodika ja määrata „vajalikud” ja „tõhusad” prügi koristamise kulud ja kehtestada need läbipaistval moel.

IV Avalikkesse kogumissüsteemidesse ära visatud toidupakendite, pakkide ja pakkematerjalide, joogipakendite, joogitopside ja õhukeste plastkandekottide kogumise, edasise veo ja käitlemisega seotud kulud

14. Ühekordse plasti direktiivi artikli 8 lõike 2b kohaselt peab liikmesriik tagama, et direktiivi lisa E osa I jaos nimetatud toodete tootjad kannavad kulud, mis on seotud

avalikesse kogumissüsteemidesse ära visatud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumise, sealhulgas taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise kulud. Kaubanduskoda leiab, et sellised kulud on juba täna kaetud pakendiettevõtjate poolt ning täiendav regulatsioon ei ole vajalik. Pakendiettevõtjad on TKO-de vahendusel paigutanud Eesti avalikku ruumi mitu tuhat avalikku pakendikonteinerit ning ettevõtjad tasuvad TKO-dele teenustasuna nende konteinerite teenindamise kulud. Seega on igale Eesti elanikule loodud võimalus pakendijäätmete, sealhulgas ka ühekordse plasti direktiivi reguleerimisalas olevate pakendite tasuta tagastamiseks vastavasse kogumissüsteemi.

15. Kaubanduskoda ei nõustu aga VTK-s esitatud ettepanekuga (lk 21), mille kohaselt ka pakendijäätmete, mida ei tagastata pakendikogumise süsteemi, vaid kogutakse muudesse avalikesse segaolmejäätmete konteineritesse (nt parkides, tänavatel jm), mille on paigaldanud KOV-id ja Maanteeamet, käitlemise kulude eest peaksid maksma osaliselt selliste toodete maaletoojad, kes omakorda on valdavalt olulises osas oma kohustusi üle andnud TKO-dele. Oleme sellele ettepanekule vastu, sest TKO-d on loonud avalike pakendikonteinerite võrgustiku ning kasutavad ka muid süsteeme pakendijäätmete kogumiseks ning inimesed peaksid neid võimalusi kasutama. Kui TKO-d peavad maksma ka näiteks parkides või tänavatel olevate konteineritega seotud kulude eest, siis see vähendab TKO-de kontrolli pakendijäätmete käitlemise kulude üle ning ei pruugi tagada läbipaistvat ja kuluefektiivset pakendijäätmete käitlemist. Lisaks tõusetub VTK-s sisalduva ettepaneku elluviimisel küsimus, kas TKO-dele tuleks anda õigus nõuda KOV-idelt hüvitist, kui inimesed on avalikesse pakendikonteineritesse pannud mittepakendijäätmeid. Hetkel moodustab avalike pakendikonteinerite sisust märgatava osa jäätmed, mis ei ole pakendijäätmed.

Loodame, et peate võimalikuks Kaubanduskoja kommentaare ja ettepanekuid arvesse võtta. Oleme valmis ka kohtuma ja seisukohti lähemalt selgitama.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/
Mait Palts
Peadirektor

Koostanud: Marko Udras marko.udras@koda.ee 6040070